

Л.М. Пузік, д-р с.-г. наук (ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Харків)
В.А. Колтунов, д-р с.-г. наук (КТЕУ, Київ)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СОРТІВ ГАРБУЗОВИХ ОВОЧІВ

Невід'ємною складовою оцінки товарознавчої якості овочевої продукції є визначення господарських переваг або недоліків, притаманних певному сорту, які проявляються від самого початку формування споживних властивостей, обумовлюють якість готового продукту, визначають можливість його тривалого зберігання та переробки. Дати порівняльну характеристику сортам можна за допомогою визначення їх інтегрального показника конкурентоспроможності. Господарську й товарознавчу характеристики сортам дині, огіркам та кабачкам ми дали, проаналізувавши дві групи показників, перша з яких визначає господарські переваги, друга – товарознавчі і технологічні властивості. До першої групи показників віднесли такі: загальна врожайність сорту, термін досягання, напрям використання плодів даного сорту, до другої групи і середня маса одного плоду, дегустаційна оцінка свіжих плодів, хімічний склад, вміст нагромадженої енергії, вміст залишкових кількостей нітратів, лежкість. Дані, склалися на матеріалах Державної комісії України з охорони та випробовування сортів рослин і Центральної лабораторії держкомісії України з випробовування та охорони сортів рослин. Ми вважаємо, що конкурентоспроможність являє собою процес вивчення та аналізу показників їх якості як сукупності всіх споживних властивостей, порівняння результатів, отриманих для різних досліджуваних сортів з урахуванням їх вартісних характеристик. На наш погляд, конкурентоспроможність дині, огірків, кабачків – це інтегральний показник, який повинен визначатися в межах сортів. Кожний показник якості повинен бути поділений на ранги, тільки в цьому разі його оцінка може бути об'єктивною. Не можна судити за одним роком і за однією партією про функціональні показники якості продукції. Наприклад, у дині, огірків, кабачків одного і того ж сорту коливання вмісту сухих речовин, цукрів, вітаміну С може бути у значних інтервалах залежно від погодних, ґрунтових умов, агротехніки тощо. Треба оцінювати конкурентоспроможність сортів за багаторічними даними сортодільниць, розташованих у всіх ґрунтово-кліматичних зонах України. Під час оцінювання сортів дині, огірка, кабачка береться

тільки потенційна врожайність, яку можна одержати в умовах сортовипробувальних станцій. Показники якості по можливості повинні мати комплексну оцінку. Наприклад, смак, консистенція, запах тощо входять у загальну дегустаційну оцінку, а комплексний показник вмісту поживних речовин може включати велику кількість хімічних речовин, які у харчуванні людини рівнозначні. Подрібнення функціональних і естетичних (зовнішній вигляд, забарвлення тощо) показників приведе до ускладнення об'єктивної оцінки сорту. Поряд із загальноприйнятими економічними показниками останнім часом застосовують енергетичний показник – співвідношення акумульованої в продукції та витраченої на її отримання енергії. Це дає змогу найбільш точно вирахувати не тільки прямі витрати енергії на технологічні процеси й операції, а також і енергію, акумульовану у виробленій продукції.

Конкурентоспроможність плодоовочевої продукції повинна визначатися на основі дослідження її внутрішніх та зовнішніх ознак. Звичайно, на конкурентоспроможність того чи іншого сорту огірків, дині, кабачків різні показники їх господарських і товарознавчих характеристик будуть справляти неоднаковий вплив. Основним показником, який визначає конкурентоспроможність сортів, є загальна врожайність сорту, оскільки, за однакових витрат на вирощування більший прибуток дасть та продукція, збір якої з 1 га посівної площі вищий порівняно з іншими. Другим за значущістю показником може бути кількість нагромадженої в продукції енергії та вихід основного поживного компоненту (наприклад, цукру – для дині)

Дослідити і встановити ступінь конкурентної переваги одного зразка продукції над іншим дає можливість розроблена нами методика, яка заснована на теорії розпізнавання образів і базується на ранжуванні можливих значень показників конкурентоспроможності й розрахунку узагальнюючої оцінки на основі отриманих даних. Сутність теорії розпізнавання образів полягає в розпізнаванні певного показника (в нашому випадку – конкурентоспроможності) і проводиться послідовно за кожною з ознак. Для кожної ознаки розробляється еталон зразка, що являє собою набір інтервалів. Якщо для вимірювання інтервалів обрати рангову шкалу, то конкурентоспроможність можна описати як набір значень цих рангів. Інтервали визначають таким чином: задається постійний інтервал зниження показника; найкращому інтервалу присвоюється найвищий бал відповідного рангу; кожному наступному інтервалу, нижчому за перший, присвоюється відповідне значення в балах. Постійний інтервал зниження показника встановлюють на рівні 20%.